

Kristuksen ympärileikkaus ja nimenanto

pyhän Basileioksen päivä

Uudenvuodenpäivä

1.1.

Sisällys

Kristuksen ympärileikkaus ja nimenanto 3
Kristillinen nimiperinne 5
Nimenantorukous 6
Nimen valitseminen 8
Miten valita oma suojeluspyhä ja nimipäivä? 10
Roomalaiskatolinen suojeluspyhien perinne 11
Pyhän Basileios Suuren muistopäivä 12
Vasilopita 14
Pyhän Basileioksen päivän lahjat 16
Bulgarialainen Banitsa 17
Granaattiomena 18
Podariko, uuden vuoden kodinpyhitys 21
Koti on pieni pyhäkkö 24
Kotialttari ja ikonit 25
Kodin sakraaliesineet ja ”sakramentaalit” 28
Kodin pyhittäminen 33
Uudenvuodenperinteitä maailmalta 34
Uuden vuoden rukous 41

Kristuksen ympärileikkaus ja nimenanto

pyhän Basileios Suuren muistopäivä

Katolisessa kirkossa 1.1. on Neitsyt Marian juhla, sillä se päättää Kristuksen syntymän oktaavin. Kristuksen Pyhän Nimen juhla on siirretty vietettäväksi 3. tammikuuta.

1. tammikuuta vietetään sekulaarin kalenterin mukaan uudenvuodenpäivää. Ortodoksisessa kalenterissa uusi kirkkovuosi alkaa 1.9. Tämän lisäksi vanhassa kristillisessä ja esikristillisessä tapakulttuurissa on uudenvuodenperinteitä myös maaliskuussa ja loppusyksystä, sillä vuoden vaihtumista on Euroopassa juhlittu myös keväällä ja satokauden päätteeksi. (Ks. 1.3. ja 31.10.)

Kristuksen ympärileikkausta juhlitaan Kristuksen syntymän ja kasteen juhlien välissä. Kristuksen syntymän päätösjuhlaa vietetään 31.12. ja Teofanian esijuhla alkaa 2.1.

Kristuksen ympärileikkaus ja nimenanto

Ympärileikkaus on vanhan liiton merkki. Se perustuu Jumalan Genesiksessä antamaan käskyyn:

Jumala puhui edelleen Abrahamille: Pysykää uskollisesti tässä liitossa, sinä ja sinun jälkeläisesi sukupolvesta toiseen. Tämä ehto teidän on täytettävä siinä liitossa, jonka olen tehnyt sinun ja sinun jälkeläistesi kanssa: teidän tulee ympärileikata jokainen mies ja poikalapsi. Leikkauttakaa pois esinahkanne. Tämä on merkkinä liitosta, joka on meidän välillämme, minun ja teidän. Kahdeksantena päivänä syntymästä ympärileikattakoon jokainen poikalapsi sukupolvesta toiseen. Ympärileikattakoon kaikki talossasi syntyneet orjat samoin kuin heimoosi kuulumattomat orjat, jotka itsellesi ostat, siis jokainen talossasi syntynyt tai rahalla ostamasi orja. Näin te kannatte ruumiissanne merkkiä siitä, että minun tekemäni liitto on ikuinen. (1. Moos. 17:9–13)

Kristus ympärileikattiin viikon ikäisenä (kahdeksantena elinpäivänä) ja samalla hänelle annettiin nimi, Jeesus. Poikalapset nimettiin ympärileikkauksen yhteydessä, sillä Jumala antoi Abrahamille nimen määrätessään ympärileikkauksen liiton merkiksi (1. Moos. 17:5). Tyttölapset nimettiin syntymää seuraavana sapattina (ks. 8.9.)

Jeesus (hepreaksi Joshua) tarkoittaa ”Jumala pelastaa”. Varsinaista sukunimeä Jeesuksella ei ole, mutta häntä kutsuttiin Nasaretilaiseksi, kotikaupunkinsa mukaan, kuten oli tapana. Isän nimellä kutsuminen oli myös tavan mukaista, joten Jeesusta kutsuttiin myös Joosefin pojaksi.

Kristus tarkoittaa voideltua, mikä viittaa siihen, että Jeesus on pappi, kuningas ja profeetta. Hepreaksi Kristus on Messias. Kristus oli juutalaisten odottama Vapahtaja, Messias, josta Vanhan testamentin profeetat ennustivat.

Kristusta kutsutaan myös nimellä Immanuel. Se on hepreaa ja tarkoittaa ”Jumala on kanssamme”. Tämä nimi on profeetta Jesajan ennustama: *Sen tähden Herra antaa itse teille merkin: neitsyt tulee raskaaksi ja synnyttää pojan ja antaa hänelle nimen Immanuel*. (Jes. 7:14; Matt. 1:23)

Kristusta kutsutaan Raamatussa myös Jumalan Pojaksi ja Ihmisen Pojaksi, sillä hän on täydellinen Jumala ja täydellinen ihminen.

Profeetta Elia valvoo juutalaisen pojan ympärileikkausta.
Seremoniassa hänelle on varattu tyhjä paikka, aivan kuten seder-ateriallakin.

Herramme Jeesuksen Kristuksen ympärileikkaus ja nimenanto — Helsingin ortodoksinen seurakunta

Kristuksen ympärileikkaus – Ortodoksi.net

Munkki Serafim: Uusia vuosia, vanhoja lupauksia?

Kristillinen nimiperinne

Juutalaisuudesta periytyneen tavan mukaan lapselle annetaan nimi kahdeksantena elinpäivänä, eli tasan viikon päästä syntymästä. Käytännössä nimenantorukoukset luetaan kasteen yhteydessä, sillä niitä harvoin pyydetään toimitettavaksi erikseen. Aikuisena kirkkoon liitettävälle nimenantoa ei tarvitse toimittaa. (Ks. 6.1.)

Vanhan kristillisen perinteen mukaan jokaiselle annetaan yksi etunimi, jonkun pyhän ihmisen mukaan. Pyhä, jonka nimeä kristitty kantaa, on hänen taivaallinen esirukoilijansa eli suojeluspyhänsä. Tämän pyhän muistopäivänä kristitty viettää nimipäiväänsä. Kristillinen nimipäivä ei siis ole etunimijuhla, vaan oman taivaallisen esirukoilijan muistojuhla.

Kuva: Pixabay/ Lolame

Nimipäivän juhliminen on vanha kristillinen perinne. Viettämällä nimipäivää kristitty kunnioittaa omaa suojeluspyhäänsä. Lisää nimipäiväperinteestä, ks. 8.11.

Aatelisilla oli aikanaan tapana antaa lapsilleen useita etunimiä. Etunimet olivat tapa osoittaa ylhäistä syntyperää, sillä nimet kulkivat suvussa. Pikkuhiljaa muut yhteiskuntaluokat alkoivat jäljitellä tapaa ja siitä tuli osa yleinen. Monissa kulttuureissa on silti edelleen tapana antaa lapselle vain yksi etunimi.

Suomen etu- ja sukunimilain (946/2017) 1 §:n mukaan etunimiä saa olla enintään neljä.

Nimenantorukous

Nimenantorukous on kasteeseen valmistava toimitus. Se on lyhyt rukous, jossa kasteeseen valmistautuvaa kutsutaan ensimmäistä kertaa hänen nimellään. Nimenanto toimitetaan tavallisesti vain vastasyntyneelle, mutta se voidaan toimittaa myös osana katekumeeniksi ottamista. Katekumeeniksi ottaminen sisältää käytännössä kasteen edellä toimitettavia, kasteeseen valmistavia rukouksia, joissa kasteeseen valmistautuvaa niin ikään kutsutaan nimeltä.

> Ja nyt – näin sanoo Herra,
> joka sinut loi, Jaakob,
> joka sinut muovasi, Israel:
> – Älä pelkää. Minä olen lunastanut sinut.
> Minä olen sinut nimeltä kutsunut,
> sinä olet minun.
>
> Jes. 43:1

Nimenanto on määrätty toimitettavaksi kahdeksantena elinpäivänä, eli tasan viikon ikäisenä. Tämä on perua juutalaisuudesta, sillä juutalaispojat nimetään ja ympärileikataan kahdeksantena elinpäivänä.

Käytännössä nimenanto voidaan toimittaa koska vaan kasteen edellä. Papin voi pyytää nimeämään lapsen myös sairaalaan tai kotiin. Nimenanto kestää noin kymmenen minuuttia, tai hiukan kauemmin, jos siihen yhdistetään eksorkismi.

Nimenantorukous

Toimitetaan kirkon ulko-ovella, eteisessä tai kirkkosalin takaosassa. Pappi tekee ristinmerkin kolmesti lapsen päällä (otsalle, suulle ja rinnalle) ja lausuu:

Herra meidän Jumalamme, me rukoilemme ja avuksi huudamme Sinua. Kuvautukoon Sinun kasvojesi valkeus tähän palvelijaasi (nimi) ja ainosyntyisen Poikasi risti hänen sydämeensä ja ajatuksiinsa, niin että hän maailman turhuutta ja vihollisen kaikkia pahoja viettelyksiä paeten seuraisi Sinun käskyjäsi. Herra, suo pyhän nimesi säilyä koko voimassaan hänessä, joka soveliaalla ajalla on liitetty pyhään Kirkkoosi ja tehty täydelliseksi Kristuksesi peljättävien mysteerioitten kautta, jotta hän käskyjesi mukaan vaellettuaan ja varjellen annetun sinetin murtumattomana saavuttaisi valittujen autuuden Sinun valtakunnassasi ainosyntyisen Poikasi armosta ja ihmisrakkaudesta. Hänen ja kaikki pyhän, hyvän ja eläväksi tekevän Henkesi kanssa Sinä kiitetty olet nyt ja aina ja iankaikkisesta iankaikkiseen. Amen.

Rukoukset eksorkismin edellä

Voidaan toimittaa katekumeeniksi otettavalle.

Pappi laskee kätensä katekumeenin päälle ja lausuu:

Herra, totuuden Jumala, Sinun ja Sinun ainosyntyisen Poikasi ja Pyhän Henkesi nimeen minä lasken käteni palvelijasi (nimi) päälle, joka on katsottu arvolliseksi turvautumaan pyhään nimeesi ja suojautumaan siipiesi alle. Ota pois hänestä vanha eksytys, täytä hänet uskolla Sinuun, sekä toivolla ja rakkaudella, jotta hän tulisi tuntemaan, että totinen Jumala olet yksin Sinä ja ainosyntyinen Poikasi, Herramme Jeesus Kristus, ja Pyhä Henkesi. Suo hänen vaeltaa kaikissa käskyissäsi ja noudattaa kaikkea Sinulle otollista, sillä jos ihminen niin tekee, on hän elävä. Kirjoita hänet elämänkirjaan ja yhdistä perintölaumaasi. tulkoon hänessä kirkastetuksi Sinun ja rakkaan Poikasi, herramme Jeesuksen Kristuksen, ja eläväksi tekevän Henkesi nimi. Valvokoon aina silmäsi laupeudella häntä ja kuulkoon korvasi hänen rukousäänensä. Suo hänen iloita kättensä teoista ja kaikesta suvustaan ja ylen korkeata nimeäsi tunnustaisi ja alati kiittäisi Sinua elämänsä kaikkina päivinä. Sillä Sinulle veisaa koko taivasten mahtavuus ja Sinun, Isä, Poika ja Pyhä Henki, on kunnia nyt ja aina ja iankaikkisesta iankaikkiseen. Amen.

Pappi puhaltaa kolmesti kastettavan kasvoihin ja tekee kolmesti ristinmerkin tämän otsaan ja rintaan, lausuen.

Herra, totuuden Jumala, Sinun ja Sinun ainosyntyisen Poikasi ja Pyhän Henkesi nimeen minä lasken käteni palvelijasi (nimi) päälle, joka on katsottu arvolliseksi turvautumaan pyhään nimeesi ja suojautumaan siipiesi alle. Ota pois hänestä vanha eksytys, täytä hänet uskolla Sinuun, sekä toivolla ja rakkaudella, jotta hän tulisi tuntemaan, että totinen Jumala olet yksin Sinä ja ainosyntyinen Poikasi, Herramme Jeesus Kristus, ja Pyhä Henkesi. Suo hänen vaeltaa kaikissa käskyissäsi ja noudattaa kaikkea Sinulle otollista, sillä jos ihminen niin tekee, on hän elävä. Kirjoita hänet elämänkirjaan ja yhdistä perintölaumaasi. tulkoon hänessä kirkastetuksi Sinun ja rakkaan Poikasi, herramme Jeesuksen Kristuksen, ja eläväksi tekevän Henkesi nimi. Valvokoon aina silmäsi laupeudella häntä ja kuulkoon korvasi hänen rukousäänensä. Suo hänen iloita kättensä teoista ja kaikesta suvustaan ja ylen korkeata nimeäsi tunnustaisi ja alati kiittäisi Sinua elämänsä kaikkina päivinä. Sillä Sinulle veisaa koko taivasten mahtavuus ja Sinun, Isä, Poika ja Pyhä Henki, on kunnia nyt ja aina ja iankaikkisesta iankaikkiseen. Amen

Nimen valitseminen

Nimen valitseminen on tänä päivänä individualistinen itseilmaisun muoto. Nimi nähdään tapana erottautua joukosta. Perinteisesti nimi on ollut nimenomaan tapa kuulua joukkoon. Vanha, yleinen ja perinteikäs nimi on liittänyt henkilön osaksi perhettä, sukua ja yhteisöä. Se, että monet ovat kantaneet samaa nimeä, on kertonut tiettyjen pyhien suosiosta uskovien keskuudessa.

Aina nimeä ei ole edes valittu itse. Pappi on saattanut ennen nimenantoa katsoa kirkkokalenterista jonkun sopivan pyhän, jonka muistoa juhlitaan nimenannon läheisyydessä. Tämä noudattaa vanhaa kristillistä perinnettä, jonka mukaan nimi on henkilölle annettu asia, eikä itse valittavissa. Papin sijaan nimenvalinnan on voinut tehdä myös kummi.

Luostariasukkaat saavat vihkimyksen yhteydessä uuden nimen, jonka valitsee luostarin johtaja. Vihittävä kuulee uuden nimensä ensi kerran, kun häntä kutsutaan sillä vihkimyksen yhteydessä. Uusi nimi annetaan, paikallisperinteestä riippuen, joko viitankantajaksi vihittäessä tai nunnaksi/munkiksi vihittäessä. Suureen skeemaan vihittävä saatetaan myös nimetä uudelleen.

Vanhasta nimestä luopuminen kuvaa maailmalle kuolemista.
Ottaessaan uuden nimen vihittävä aloittaa uuden elämän Kristuksessa.

Suomalainen nimipäiväkalenteri

Suomalainen etunimiperinne on läpikotaisin kristillistä. Suuri osa nimistä nousee Raamatun nimistöstä ja roomalaiskatolisesta pyhien kalenterista, johon suomalainen nimipäiväkalenteri edelleen pitkälti pohjautuu. Sekulaari suomalainen nimipäiväperinne on muuttunut etunimijuhlaksi, ja kalenteriin on lisätty paljon uusia nimiä, joilla ei enää ole mitään yhteyttä pyhien kalenteriin. Monille suomalaisille on edelleen lasta nimetessä tärkeää, että lapsen nimi löytyy suomalaisesta nimipäiväkalenterista, sillä nimipäivän vietto on juurtunut ilmeisen syvälle kansanperinteeseemme, vaikka sitä ei enää yhdistetäkään pyhien kunnioitukseen.

Läntisen kulttuurin vaikutuksesta myös ortodokseilla on paljon etunimiä, joille ei löydy vastinetta itäisestä pyhien kalenterista. Osa on läntisen kristillisen perinteen nimiä ja osa suomalaiskansallisia nimiä, jotka eivät nouse kristillisestä perinteestä. Tällöin yhteys omaan taivaalliseen esirukoilijaan on löydettävä muutoin kuin nimen kautta.

Ortodoksi viettää nimipäiväänsä lähtökohtaisesti ortodoksisen kalenterin mukaan. Monia jakamattoman kirkon pyhiä juhlitaan idän ja lännen kirkkojen kalentereissa samoina päivinä. Tuhannen vuoden aikana kalenterit ovat kuitenkin muodostuneet huomattavan erilaisiksi ja monesti samaa pyhää juhlitaan niissä eri päivinä: esim. pyhän Joosef Kihlaajan muistopäivä on lännen kirkon kalenterissa 19.3., mutta idän kirkon kalenterissa joulua seuraavana sunnuntaina.

Suomalaisilla ortodokseilla oli aiemmin tapana luoda suomalaisten etunimien ja pyhien ihmisten nimien välille keinotekoisia yhteyksiä, esim. ääntämyksen perusteella, jotta jokaiselle voitiin osoittaa suojeluspyhä ja nimipäivä. Vuoden 2024 kalenteriuudistuksen myötä tästä pyrittiin eroon ja nimipäiväkalenterissa säilytettiin vain sellaiset suomalaiset etunimet, joilla on jokin todellinen etymologinen yhteys alkuperäiseen pyhän nimeen. Joskus yhteys on muodostettu myös nimen merkityksen kautta.

Ortodoksinen pyhien- ja nimipäiväkalenteri on uudistettu

Kuva: Pixabay/ guvo59

Länsimaissa syntymäpäivästä on muodostunut yksilön tärkein henkilökohtainen vuotuisjuhla. Vanhassa kristillisessä perinteessä on kuitenkin aina ensisijaisesti juhlittu nimipäivää. Usein lapset on pyritty nimeämään pyhän mukaan, jonka muistopäivä osuu heidän syntymäpäivälleen, tai sen läheisyyteen. Näin syntymä- ja nimipäivää on itse asiassa juhlittu yhdessä.

Isä Teemu Toivonen: Nimenanto ja lapsen syntymään liittyvät rukoukset

Miten valita oma suojeluspyhä ja nimipäivä?

Oikeastaan ei ole olemassa ”ortodoksisia nimiä”. Jokainen nimi on potentiaalisesti pyhän nimi, sillä jos nimeä kantava henkilö kanonisoidaan, liitetään hänen nimensä pyhien kalenteriin. Niinpä kirkkoon liittyvällä ei ole mitään syytä muuttaa nimeään.

Perinteen mukaan jokaisella ortodoksilla on kuitenkin oma suojeluspyhä, jonka muistopäivää hän juhlii. Oman suojeluspyhän muistopäivän viettäminen on henkilökohtainen vuotuisjuhla, jolla ei välttämättä ole mitään tekemistä nimen kanssa.

Monet kirkkoon liittyvät tai perheenlisäystä odottavat pohtivat, miten nimetä lapsi tai valita itselleen suojeluspyhä. Tässä muutama käytännön vinkki.

- Anna nimen valita. Tutustu etunimiesi etymologiaan ja valitse samanniminen pyhä. Samannimisiä pyhiä voi olla useita. Heistä vain yksi on taivaallinen esirukoilijasi. Nimipäivää juhlitaan tyypillisesti kerran vuodessa.
- Anna päivän valita. On melko kätevää – ja lisäksi perinteikästä – jos voi yhdistää nimi- ja syntymäpäivän. Ehkä syntymäpäivällesi sattuu jokin sopiva pyhän muisto? Myös joku toinen tärkeä vuotuisjuhla käy. Esimerkiksi avioparin liittyessä kirkkoon yhdessä, voi suojeluspyhäksi valita pyhän, jonka muistoa vietetään parin hääpäivänä.
- Kristillinen nimiperinne nousee enimmäkseen heprean, kreikan ja latinan kielistä. Joskus nimillä on vastaavuudet suomalaisessa nimistössä: esim. Lilja on hepreaksi Susanna, Valo on latinaksi Lucia ja Onni on kreikaksi Makarios.
- Tänä päivänä kirkkoon liittyy pariskuntia ja kokonaisia perheitä. Tällöin on mahdollista ottaa myös yhteinen suojeluspyhä ja viettää perheen yhteistä nimipäivää. Serbiassa uskovilla ei ole henkilökohtaisia nimipäiviä, vaan perheet ja suvut juhlivat yhteistä suojeluspyhäänsä.
- Jotkut ottavat kirkkoon liittyessään itselleen aivan uuden nimen, jonkun itselleen tärkeän pyhän mukaan. Tämän uuden etunimen voi liittää etunimekseen virallisesti tai sitten käyttää sitä epävirallisesti kirkollisissa yhteyksissä.
- Suomessa ei ole tapana juhlia nimipäivää kaikkien pyhien sunnuntaina, mutta sekin on kyllä mahdollista.

Voiko oma suojeluspyhä olla Jumalansynnyttäjä tai Kristus?

Kyllä voi. Pohjois-Euroopassa tätä jostain syystä vältetään. Etelä-Euroopassa ja latinomaissa on aivan tavallista, että lapsen nimi on Jesus, Christos tai Panagios. Hekin viettävät nimipäiväänsä kuitenkin vain kerran vuodessa. Myös suurten Jumalansynnyttäjän tai Kristuksen juhlien mukaan nimetään lapsia. Tällöin lapsen taivaallinen esirukoilija ei tietenkään ole juhla, vaan Jumalansynnyttäjä tai Kristus.

Roomalaiskatolinen suojeluspyhien perinne

Roomalaiskatolisessa perinteessä lapsi saa kaksi nimeä, kahden pyhän mukaan. Ensimmäinen on kastenimi, jonka valitsevat vanhemmat, kummit tai kastepappi. Tavallisesti se on suvussa kulkeva nimi. Myöhemmin vahvistuksen sakramentin (konfirmaation) yhteydessä lapsi saa valita itselleen uuden konfirmaationimen. Monet alkavat käyttää konfirmaationimeä toisena nimenään.

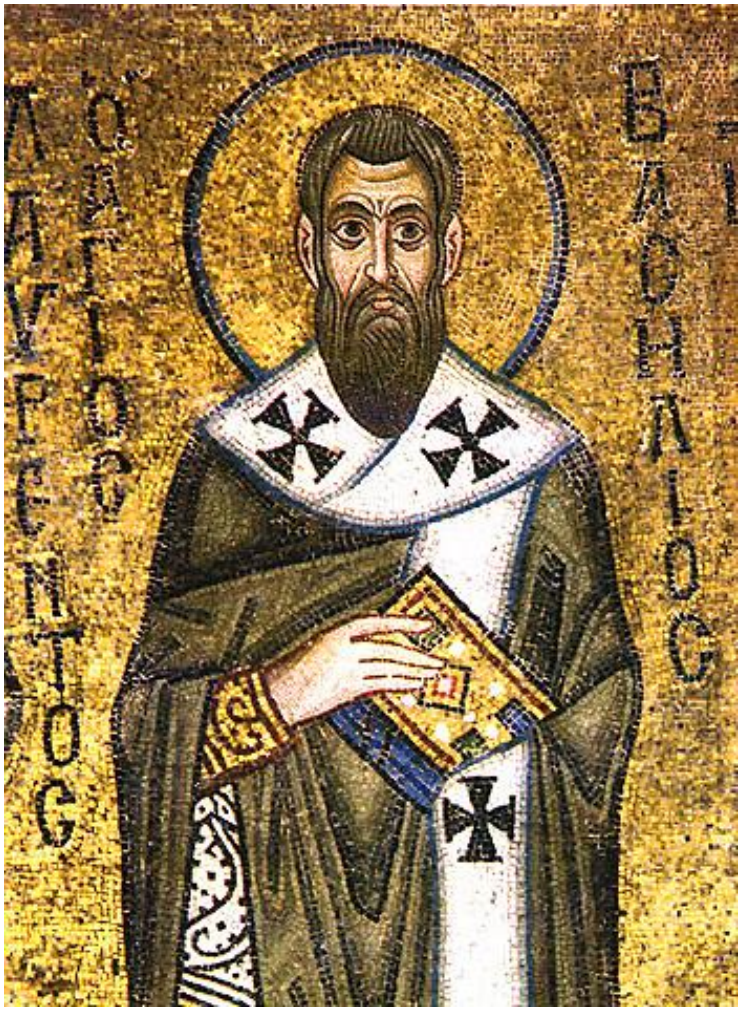
Lisäksi katolisessa perinteessä on mahdollista valita suojeluspyhä esimerkiksi avioliitolle tai perheelle, kodille, jokaiselle uudelle vuodelle jne. Näin pyhät kulkevat rinnalla elämän eri vaiheissa ja vuoden aikana voi viettää useita suojeluspyhien juhlia.

Kuva: Pixabay/ WikimediaImages

Roomalaiskatoliset saavat kastenimen, mutta valitsevat itse konfirmaationimensä. Näin heillä on kaksi taivaallista esirukoilijaa. Sebastian, pyhän marttyyri Sebastianin mukaan, on tällä hetkellä yksi suosituimmista poikien kofirmaationimistä.

Pyhän Basileios Suuren muistopäivä

Kuva: Flickr / Jim Forest

Pyhä Basileios Suuri on 300-luvulla elänyt kirkkoisä, joka on jättänyt jälkeensä laajan kirjallisen tuotannon. Hänet tunnetaan mm. luostarisäännön ja liturgian kirjoittajana. Pyhän Basileios Suuren luostarisääntöä noudatetaan edelleen ortodoksisissa luostareissa, ja pyhän Basileios Suuren liturgia toimitetaan kymmenen kertaa vuodessa. Pyhän Basileios Suuren laatimia rukouksia löytyy myös rukouskirjasta.

Pyhän Basileios Suuren liturgia toimitetaan

- pyhän muistopäivänä 1.1.;
- suuren paaston viitenä sunnuntaina;
- suuren torstain ja suuren lauantain vesperaalisissa liturgioissa;
- Kristuksen syntymän ja kasteen juhlien aattojen vesperaalisessa liturgiassa (paitsi jos aatto sattuu viikonloppuun, jolloin pyhän Basileios Suuren liturgia toimitetaan juhlapäivänä).

Pyhä Basileios Suuri - Suomen ortodoksinen kirkko

Erilaiset liturgiat

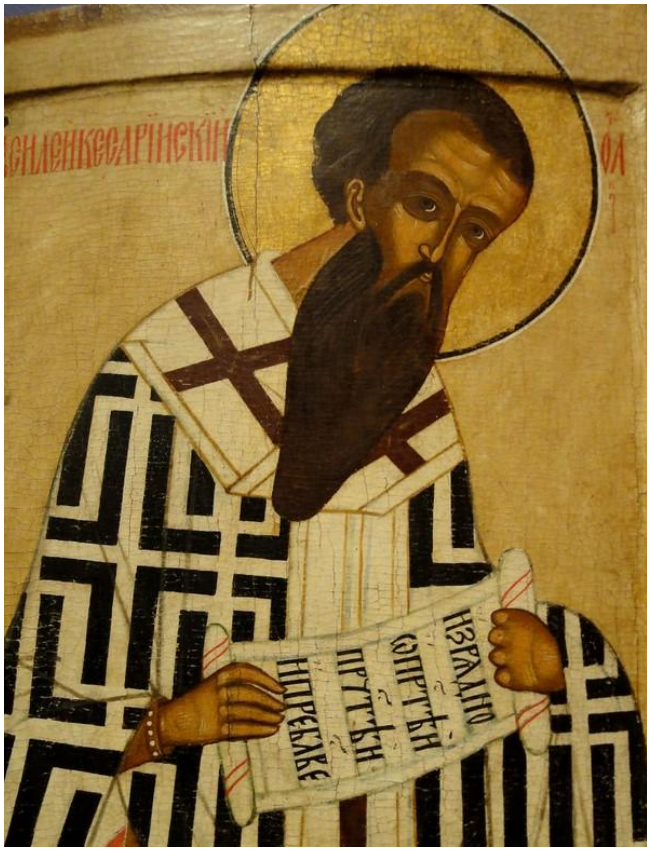
Kirkkovuoden aikana toimitetaan neljää erilaista liturgiaa. Ne on nimetty niiden pyhien miesten mukaan, jotka ovat kirjoittaneet liturgian rukoukset.

Tavallisin on pyhän Johannes Krysostomoksen liturgia. Se toimitetaan tavallisesti sunnuntaisin ja juhlapäivinä, sekä voidaan toimittaa muulloinkin, jollei toisin ole määrätty.

Pyhän Basileios Suuren liturgia toimitetaan määrättyinä päivinä, kymmenesti vuodessa.

Ennenpyhitettyjen lahjain liturgia eli ns. paastoliturgia toimitetaan suuren paaston arkipäivinä. Se ei sisällä lainkaan eukaristiaa, vaan sen aikana jaetaan edellisenä sunnuntaina pyhitetyt ehtoollislahjat. Kyseessä on oikeastaan ehtoopalvelus, jota on täydennetty liturgian osilla. Liturgian on kirjoittanut pyhä Gregorios Dialogos.

Apostoli Jaakobin, Herran veljen nimissä oleva liturgia toimitetaan kerran vuodessa, pyhän Jaakobin muistopäivänä (23.10.)

Puu tunnetaan hedelmistään ja ihminen teoistaan. Yksikään hyvä teko ei mene hukkaan: joka kylvää anteliaisuutta, niittää ystävyyttä; joka kylvää lempeyttä, niittää rakkautta.

Kutsumme varkaaksi sellaista, joka varastaa toiselta vaatteen. Eikö meidän silloin tulisi kutsua varkaaksi sellaistakin, joka voisi vaatettaa alastoman, muttei tee niin? Syömätön leipä ruokakomerossasi kuuluu nälkäiselle; käyttämätön takki vaatekomerossasi kuuluu sitä tarvitsevalle; tarpeettomana lojuvat kenkäsi kuuluvat sille, joka kulkee avojaloin; ahnehtimasi raha kuuluu köyhälle.

Kuva: Flickr / Jim Forest

Vasilopita

Kreikkalainen pyhän Vasilin kakku eli vasilopita on kreikkalainen kuninkaan kakku. Kuninkaan kakkujen juuret ovat roomalaisessa Saturnalia-juhlassa ja niitä leivotaan eri kulttuureissa jouluna, uutenavuotena, loppiaisena ja laskiaisena. Yhteistä niille kaikille on, että ne sisältävät mantelin, pavun, kolikon tai arvoesineen, joka tuo löytäjälleen onnea. (Lisää kuninkaan kakusta, ks. 6.1.)

Kreikassa kuninkaan kakku liitetään pyhään Basileiokseen, sillä Basileios tarkoittaa kuningasta. Perimätiedon mukaan pyhä Basileios, joka piti köyhät aina lähellä sydäntään, pyysi seurakuntiensa naisia leipomaan köyhille jaettaviin leipiin sisään kolikoita. Köyhien muistaminen onkin edelleen osa vasilopita-perinnettä, päinvastoin kuin muiden kulttuurien kuninkaan kakkujen kohdalla.

Vasilopita-reseptejä on lukuisia. Useimmiten kakku sisältää appelsiinia. Koska pyhän Basileioksen päivä on paastottomaan aikaan, kakussa on yleensä munia ja voita, joskus jugurttiakin. Tänä päivänä kakkuun saatetaan lisätä myös esimerkiksi suklaata.

Tavallisesti kakku koristellaan tomusokerilla, mantelilla, appelsiinilla tai granaattiomenalla, joka on uutenavuonna käytetty runsauden ja yltäkylläisyyden symboli. Päälle kirjoitetaan uusi vuosiluku tai hyvän uudenvuoden toivotus.

Ennen paistoa taikinaan lisätään (folioon kääritty) kolikko. Taikina siunataan ristinmerkillä ennen uuniin laittamista.

Kuva: Curso de Griego Clásico (Μαθήματα περὶ τὴν Ἑλλήνων Γλῶσσαν): diciembre 2013

Χρόνια πολλά (khronia polla) on hyvän uudenvuoden toivotus, mutta tarkoittaa myös ”Monia vuosia!” ja ”Hyvää juhlaa!”

Kuva: Το λάθος που όλοι κάνουμε με τη βασιλόπιτα – και πώς να το προλάβετε

Kakku leikataan keskiyöllä, kun vuosi vaihtuu. Mikäli juhlijat osallistuvat pyhän Basileioksen päivän liturgiaan, viedään kakku kirkkoon siunattavaksi ja leikataan vasta juhlaliturgian jälkeen.

Isäntä tai emäntä tekee veitsellä kolmesti ristinmerkin kakun päälle, Isän, Pojan ja Pyhän Hengen nimeen. Tämän jälkeen leikataan ensimmäinen pala, joka on Kristukselle ja toinen, joka on Jumalansynnyttäjälle. Joskus leikataan myös kolmas pala pyhälle Basileiokselle. Nämä voidaan asettaa kotialttarille. Kyseessä on ensihedelmäuhri, mikä tarkoittaa, että ensimmäinen ja paras osa tarjotaan uhrilahjana Jumalalle. Perheen läheisille pyhille voidaan myös leikata palat, tai jos toivotaan jonkun tietyn pyhän esirukouksia. Usein leikataan myös pala ”talolle”, mikä on osa uudenvuoden kodinpyhitysperinnettä.

Tämän jälkeen leikataan ikäjärjestyksessä palat kaikille läsnäolijoille ja poissaoleville. Viimeinen pala jätetään köyhille. Tämä kuvaa sitä, ettei kristityn tulisi koskaan syödä leipäänsä niin loppuun, ettei köyhille jäisi jaettavaa.

Se, jonka palassa kolikko on, saa siunauksen koko vuodeksi ja joskus hänelle annetaan lisäksi pieni lahja. Samalla lahjan saaja on aina velvoitettu myös jakamaan hyvästään. Kolikon voi viedä kolehtiin tai ostaa sillä tuohuksen kirkossa. Sen voi myös tallettaa kotialttarille, missä se muistuttaa olemaan kiitollinen lahjoistaan ja jakamaan omastaan muillekin.

Jos kolikko on Kristuksen, Jumalansynnyttäjän tai pyhien paloissa, tulee syöjien tehdä lahjoitus kirkolle. Jos kolikko on köyhien palassa, lahjoitus osoitetaan hyväntekeväisyyteen.

Pyhää Basileios Suurta muistetaan myös 30.1., kun juhlitaan kolmen hierarkin yhteistä muistoa. Vasilopitaa syödäänkin Kreikassa koko tammikuun ajan.

Vasilopita – Ortodoksi.net

Tässä videossa kerrotaan vasilopita-perinteestä ja löydät sieltä myös reseptin

Pyhän Basileioksen päivän lahjat

Kreikassa juhla-ajan lahjaintuoja on pyhän Nikolaoksen ja joulupukin sijaan pyhä Basileios.

Pyhän Basileioksen lahjat ilmentävät samaa, kuin kolikko kakussakin, eli pyhän Basileioksen salassa tekemiä hyviä töitä. Kyseessä on samanlainen ”Secret Santa” kuin pyhän Nikolaoksen sukkiin jättämät yllätyksetkin. Lahjat piilotetaan lapsilta ja he saavat etsiä ne uuden vuoden vaihduttua. Tavallista on myös antaa rahaa lahjojen sijaan, erityisesti isommille lapsille (Ks. 6.12.)

Bulgarialainen Banitsa

Bulgariassa syödään uutenavuotena banitsaa, joka myös sisältää kolikon tai arvoesineen. Banitsa on ohuesta taikinasta ja juustosta tehty rulla, joka kieputetaan spiraalin muotoon. Bogovitsaa ei tule sekoittaa bulgarialaiseen joululeipään, Koledna Pitkaan, joka sekin sisltää kolikon (ks. 25.12.) Molempia tosin leivotaan sekä jouluksi, että uudeksivuodeksi.

Banitsa leikataan paloiksi niin, että ensimmäinen pala on Jumalansynnyttäjälle, toinen talolle, ja sitten jokaiselle läsnäolijalle oma. Tämän jälkeen banitsaa pyöritetään pöydällä ja jokainen saa sen palan, joka sattuu hänen kohdalleen. Kolikon sijaan piiraassa voi olla pieniä puun oksia, jotka symboloivat läsnäolijoiden tekemiä uudenvuoden toiveita.

Kuva: Flickr / Ali Eminov Banitsa with feta cheese by Catherine | Ali Eminov | Flickr

Spiraali kuvaa vuodenkiertoa ja iankaikkisuutta. Banitsa paloitellaan valmiiksi ja sitten sitä pyöritetään. Jokainen syö omalle kohdalleen sattuvan palan.

Granaattiomena

Vuoden vaihtuessa ihmiset ovat aina rukoilleet onnea, yltäkylläisyyttä ja kaikenlaista hyvinvointia itselleen ja läheisilleen. Vanhan vuoden loppuun ja uuden vuoden alkuun liittyvät perinteet kaikki kertovat kiitollisuuden osoittamisesta, sekä tulevan onnen turvaamisesta.

Granaattiomena on Välimeren ja Lähi-idän alueella hedelmällisyyden, vaurauden ja Jumalan lahjojen runsauden vertauskuva ja siksi se liitetään erityisesti uuteenvuoteen. Granaattiomenan ajatellaan sisältävän 365 siementä ja siksi sen olemus kuvaa vuodenkiertoa ja ajan pyhittämistä, mutta myös elämää ja iankaikkisuutta.

Armenian apostolinen kirkko toimittaa uudenvuoden liturgiassa erityisen granaattiomenien siunaamisen. Granaattiomena onkin Armenian kansallishedelmä.

Paratiisin Elämän puun uskotaan olleen granaattiomenapuu. Tästä syystä granaattiomena on elämän vertauskuva. Lähi-idässä granaattiomena liitetään myös ristin juhliin: punainen väri, kitkeränmakea maku, sekä kruunun muoto muistuttavat kärsimyksestä ja ylösnousemuksesta. Tästä syystä granaattiomenaa laitetaan myös vainajienmuistelupuuroon, kolivaan.

Kuva: Pixabay/ Ri-Ya

Juutalaisille granaattiomena kuvaa Tooraa. Sen uskotaan sisältävän 613 siementä, jotka kuvaavat Tooran 613 käskyä. Granaattiomena juutalaisessa kodissa tuo siunausta ja kertoo siitä, että kodissa noudatetaan Tooran käskyjä. Synagogissa toorakäärökin saatetaan koristella granaattiomenakoristein.

Kuva: Flickr / Arthur Chapman Yerevan Markets, Armenia | Pomegranate ornaments at Yerevan … | Flickr

Granaattiomenaa sanotaan hedelmien kuninkaaksi, koska sillä on päässään kruunu. Sanotaan jopa, että seppeleestä kehittyi kruunu, kun pyrittiin jäljittelemään granaattiomenan muotoa. Armeniassa granaattiomenakoristeita on myynnissä kaikkialla.

Granaattiomenaa voi säilyttää oven yläpuolella tuomassa siunausta. Kreikassa granaattiomena liitetään podariko-perinteeseen.

Onko vaurauden toivominen epäkristillistä?

Lukemattomat kristilliset tavat pyrkivät eri tavoin turvaamaan vaurautta ja yltäkylläisyyttä. Pinnallisesti tarkasteltuna tämä voi vaikuttaa ristiriitaiselta kristillisen askeettisen ihanteen kanssa. On kuitenkin huomioitava, että kristillinen käsitys vauraudesta on erilainen, kuin maailman. Kristitylle vauraus on jokapäiväistä leipää, terveyttä, Jumalan lahjojen runsautta ja vapautta maallisista huolista. Kristitylle vauraus tarkoittaa myös mahdollisuutta antaa uhrilahjoja ja almuja.

Useimmat perinteet ovat syntyneet aikana ennen kotivakuutuksia, keskuslämmitystä ja julkista terveydenhuoltoa. Ihmisten riippuvaisuus esimerkiksi sadon onnistumisesta oli paljon välittömämpää, kuin meidän aikanamme. Suurempaa vaurautta tuskin oli kuviteltavissa, kuin onnistunut sato, poikiva lehmä tai säästyminen tuhoavilta luonnonvoimilta ja petoeläimiltä. Puhumattakaan siitä, että kaikki rakkaat säilyivät terveinä ja hengissä. Ja vaikka tänä päivänä emme ole yhtä haavoittuvaisia hallan, ukkosen tai kuumetaudin iskiessä, on silti hyvä muistaa, että Jumala on ainoa apumme ja kaikki hyvä tulee häneltä. Tästä syystä anomme Häneltä edelleen onnea, terveyttä ja elämää. Ne ovat todellista vaurautta.

Podariko, uuden vuoden kodinpyhitys

Kreikassa, Georgiassa ja mm. Skotlannissa on vanha uuden vuoden kodinpyhitysperinne, ”ensiastuja”. Uskotaan, että uuden vuoden ensimmäinen vieras tuo mukanaan taloon joko huonon tai hyvän onnen koko alkavaksi vuodeksi. Tästä syystä on tärkeää, että ensimmäinen henkilö, joka astuu kynnyksen yli uuden vuoden alkaessa, tulee hyvin aikein ja toivottaa taloon siunausta.

Kreikassa uuden vuoden vaihduttua tulee jonkun astua sisään ikonin kanssa ja sanoa kolmesti ”hyvä sisään, paha ulos”. Sitten tulee ottaa oven luota granaattiomena ja murskata se oveen, ovenkarmiin tai kynnykselle. Mitä suurempi sotku, sen parempi onni.

Lapset ovat puhtaita ja viattomia, ja siksi ensiastujaksi mieluusti valitaan lapsi. Menneinä vuosina pojan ajateltiin tuovan enemmän onnea, nykyään ensimmäinen tulija on yleensä perheen nuorin lapsi.

Joskus ensiastujalla voi olla mukanaan pieni lahja. Skotlannissa on tapana jättää kolikko uudenvuodenyöksi oven päälle tai ikkunalaudalle. Tämän uskotaan turvaavan toimeentulon alkavaksi vuodeksi. Ensiastuja tuo tullessaan kolikon taikaisin taloon. Puolassa ja Slovakiassa ensivieras tuo taloon koristeltuja havunoksia. Tapa muistuttaakin virpomista. Paikoin ensivieras heittää talonväen päälle ja talon nurkkiin jyviä.

On tärkeää ottaa ensiastuja vastaan vieraanvaraisuudella. Tapoihin kuuluu tarjota tälle lämpimäinen, ryyppy tai kolikko. Serbiassa ensiastujaa siunataan heittämällä tämän päälle suolaa.

Uudenvuodenperinteitä voi noudattaa myös kirkkovuoden alkaessa 1.9.
Monet ortodoksit vievät uuden kirkkovuoden aattona ikonin ulos ja tuovat sen sisään aamulla. Tämä on kaunis tehdä Kristuksesta, Jumalansynnyttäjästä tai omasta pyhästä uuden vuoden ensivieras ja kunniavieras, joka toivotetaan tervetulleeksi taloon.

Ensiastujan perinne on esikristillinen, mutta kristillistynyt perine. Ikonin tuominen sisään ensiastujan edellä on kristillinen uuden vuoden kodinpyhitys. Tapa on voinut saada alkunsa niin, että uudenvuoden kirkkoon on lähdetty ikonin kanssa. Ikoni on kirkossa siunattu, ja sitten on kävelty takaisin kotiin saatossa, ikoni edellä kulkien. Tyypillisesti kyseessä on ollut tietenkin pyhän Basileioksen ikoni, onhan kyseessä hänen muistopäivänsä.

Bulgariassa ensivierasta odotetaan joulun esijuhlan alkaessa, pyhän Ignatioksen päivänä (20.12.)

Serbiassa ensivierasta odotetaan jouluaamuna (25.12.) Ensiastuja voi myös olla talon isäntä, joka aattona tuo sisään badnjak-puun.

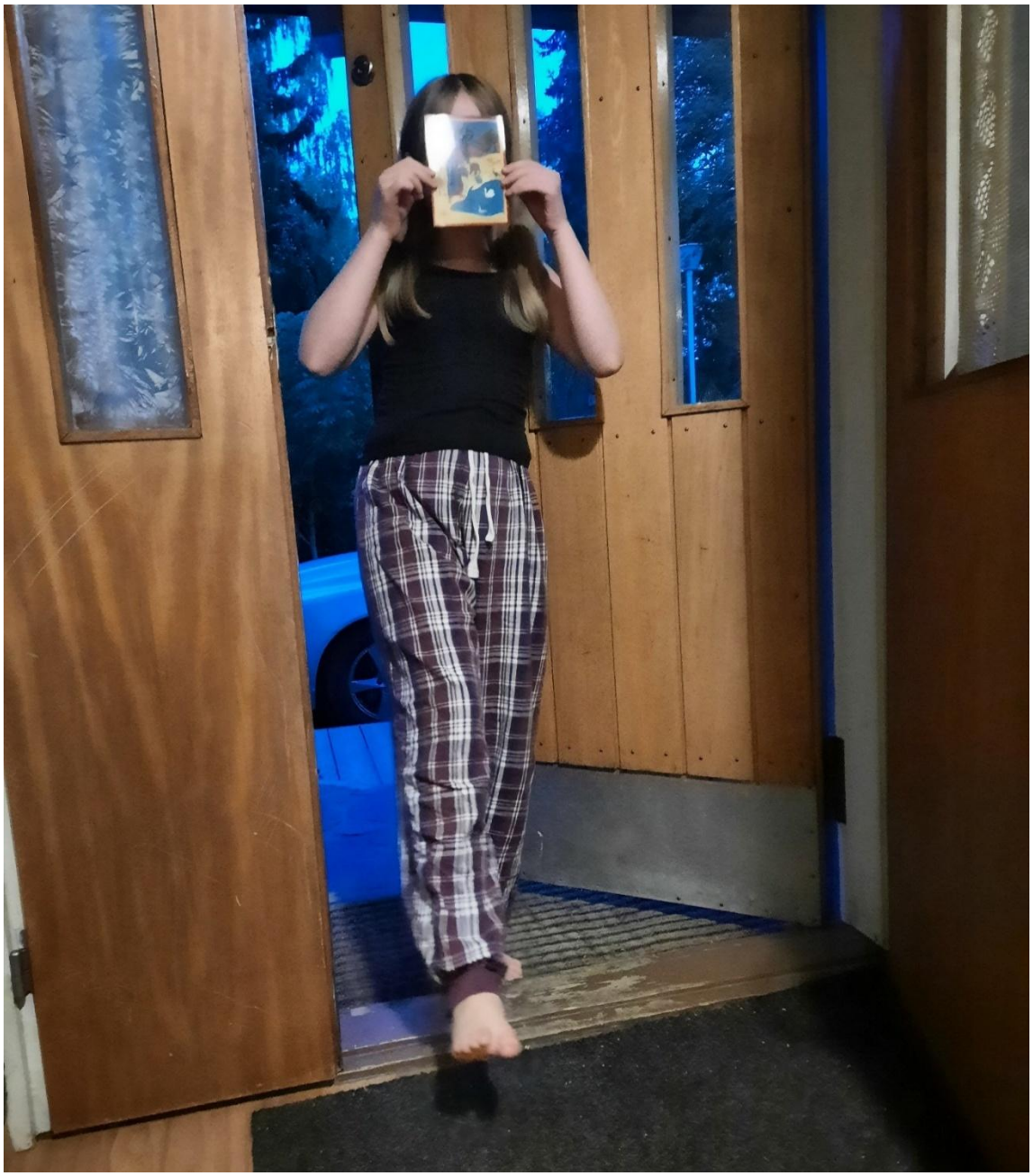
Puolassa ensivieras saapuu jouluna, uutenavuotena tai loppiaisena.

Sirpaleet tuovat onnea. Granaattiomenan murskaaminen oveen tai kynnykselle on kreikkalainen uudenvuodenperinne.

Ennen uutta vuotta granaattiomenia ripustetaan oveen. Ennen keskiyötä ensiastuja lähetetään ulos ja vuoden vaihduttua hän astuu taloon ensimmäisenä, oikea jalka edellä.

Tämän jälkeen ensiastuja (tai toinen henkilö) murskaa granaattiomenan oikealla kädellään ovea vasten. Mitä enemmän mehukasta sisälmystä pursuaa ja leviää ympäriinsä, sen onnekkaampi tulee alkaneesta vuodesta.

Kreikaksi ensiastuja on podariko (Ποδαρικο), hyvä jalka. Kynnyksen yli tulee astua oikealla jalalla. Joskus ensiastuja toistaa sisääntulon kolmesti, sanoen ”hyvä sisään, paha ulos”. Joka tapauksessa hänen tulee ensi töikseen toivottaa siunausta ja hyvää uutta vuotta taloon. Talossa olijat vastaanottavat ensiastujan tervehtimällä ensin ikonia, sitten osoittamalla vieraanvaraisuutta.

Toisinaan ensiastuja ”virpoo” tulijoita, heittää jyviä heidän päälleen tai tuo lahjan.

Karjalassa uskottiin, että ensimmäinen henkilö tai eläin,
jonka uuden vuoden vaihtuessa kohtaa, kertoo jotakin tulevasta vuodesta.

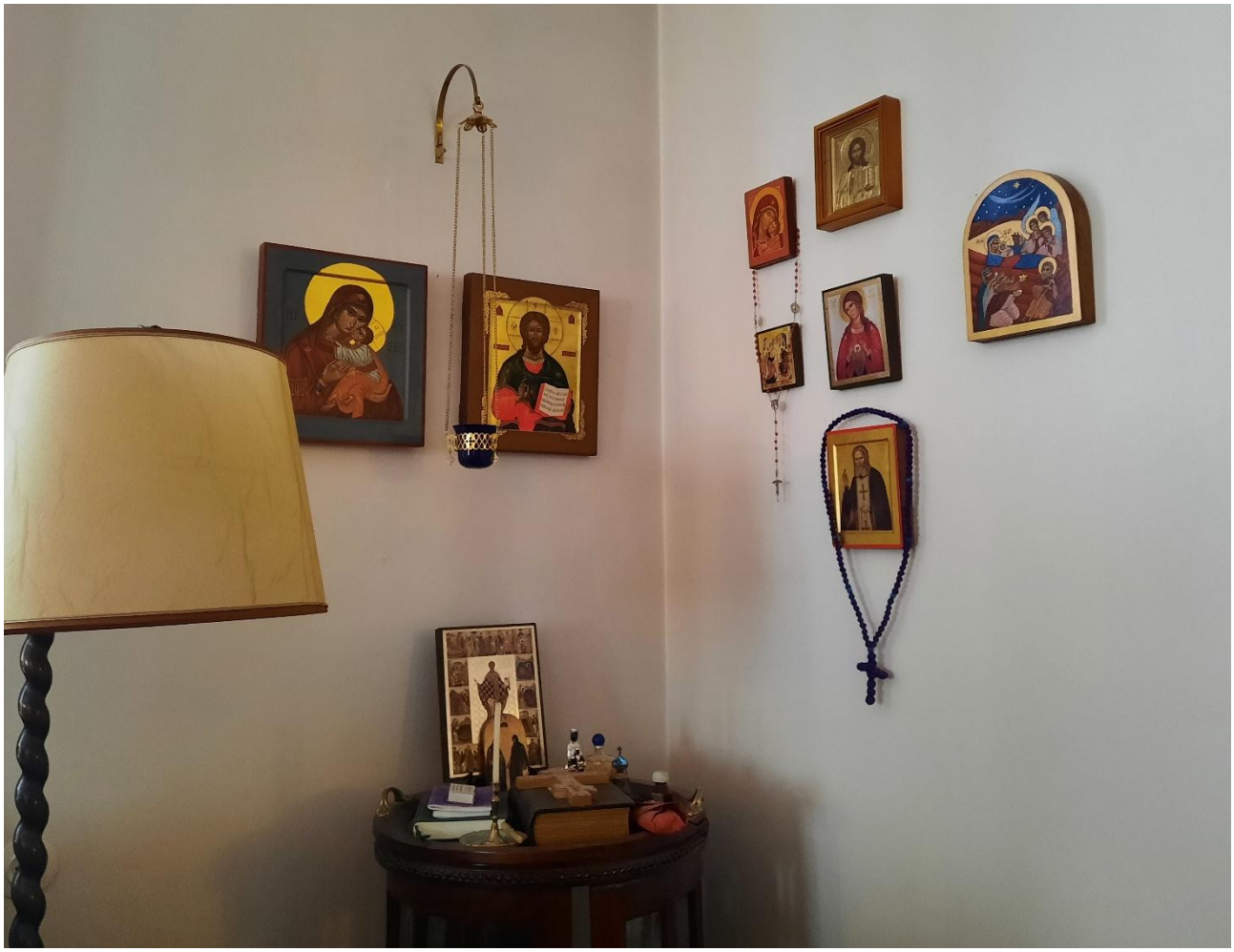
Koti on pieni pyhäkkö

Pyhä Johannes Krysostomos viittasi kristittyyn kotiin kirkon pienoismallina. Se on kuin pyhäkköyhteisön skiitta, jossa pieni uskovien yhteisö elää ja palvelee Jumalaa. Kodissa meistä kukin yleensä viettää eniten aikaa, ja niinpä kodin tulisi olla paikka, jossa myös pääsääntöisesti harjoitamme ja elämme todeksi uskoamme.

Kodeissa on aina toisinnettu sitä, mitä pyhäkössä tehdään. Muun muassa kotialttarin perinteet, rituaalileivät ja yhdessä ateriointi, vainajien muistelu ja vuodenkierron rytmittäminen paastojen ja juhlien mukaan on jatkoa kirkon liturgiselle elämälle.

Ortodoksinen kirkko on rakennettu niin, että kaikki siinä viittaa Jumalaan ja jokainen kirkko sisältää samat tunnistettavat elementit: arkkitehtuuri, esineistö ja niiden sijoittelu, sekä kristillinen tapakulttuuri noudattavat kaikkialla kutakuinkin samoja periaatteita.

Samoin voi ortodoksinen kotikin olla tunnistettava ortodoksisuuden paikka, jossa viittaukset Jumalaan ovat läsnä, ja missä kaikki korostaa kodin roolia siinä asuvien uskonnonharjoittamisen paikkana.

Ortodoksinen koti on siellä asuvien jumalanpalveluspaikka.

Kotialttari ja ikonit

Kotialttari on kodin kaikkein pyhin. Vanhastaan on puhuttu ikoninurkkauksessa, sillä ikonit sijoitettiin itäseinän nurkkaan, näkyvälle ja keskeiselle paikalle niin, että ne kutsuivat rukoukseen. Taloon tulija kääntyi ensimmäisenä ikonitsuppua päin tervehtimään ikonia. Myös ennen ruokailua käännyttiin ja tehtiin ristinmerkki ikoniin päin. Kotoa lähtiessä ja sinne palatessa tervehdittiin ikonia.

Nurkkauksen ja itäseinän sijaan voi kotialttarin sijoittaa mihin vain keskeiseen paikkaan, missä se on arvokkaasti esillä ja tekee Kristuksen läsnä olevaksi kodissa. Kotialttariksi riittää yksi ikoni. Tyypillisimmin se on tällöin Jumalanäiti tai Kristus. Lisäksi kotialttarilla on usein niiden pyhien ikoneita, jotka ovat asukkaille läheisiä.

Ikoninurkka eli ikonitsuppu on ortodoksisen kodin sydän.

Ikonien sijoittelusta

Risti on tavallisesti sijoitettu ylös tai keskelle.

Kristuksen ikoni sijoitetaan oikealle, Jumalanäiti vasemmalle, kuten kirkossakin.

Ikonin tai ristin voi sijoittaa kodin kaikkiin huoneisiin. Joissakin huoneissa saattaa olla niille tyypillisiä ikoneita:

Sisäänkäynti

Kirkkosalissa on joskus oven yläpuolella Alati Valvova Kristus (ks. suuri lauantai), joka valvoo menemisiä ja tulemisia. Kotonakin sen voi sijoittaa eteisessä ulko-oven yläpuolelle.

Suojelusenkeli on myös tyypillinen eteisikoni. Näin on helppo pyytää suojelusta kotoa lähtiessä ja kiittää palatessa.

Keittiö

Ortodoksisen kodin keittiössä on usein Pyhän Kolminaisuuden ikoni, joka tunnetaan myös nimellä Abrahamin vieraanvaraisuus. Ikoni muistuttaa vieraanvaraisuuden sakramentista.

Kreikkalaisessa perinteessä keittiötä suojelee usein pyhittäjä Eufrosynos Keittäjä (ks. 11.9.) Tämä on Suomessakin yleistynyt.

Makuuhuone

Vihki-ikonilla viitataan joskus diptyykkiin, jossa on oikealla Kristus ja vasemmalla Jumalansynnyttäjä. Mikäli tällaisen on saanut vihkilahjaksi, on sen luontevin paikka aviovuoteen yläpuolella.

Lastenhuone

Pyhä Stylianos (ks. 26.11.) on lasten suojelija. Hänen ikoninsa on tyypillisesti lapsen sängyn vieressä.

Auto ja muut kulkuneuvot

Pyhä Nikolaos (ks. 6.12.) on merenkävijöiden suojelija ja hänen ikoninsa on tyypillisesti ollut laivoissa. Nykyään pyhä Nikolaos kuvataan usein matkaikoneihin, sekä pieniin autoon kiinnitettäviin ikoneihin.

Autossakin on hyvä olla ikoni.

Puutarha

Pyhä marttyyri Fokas Puutarhuri (ks. 22.9.) sopii ulos kasvimaan läheisyyteen. Ulos sijoitettava ikoni tulee suojata säältä esim. kiotalla.

Suojeluspyhät

Joidenkin pyhien kohdalla on muodostunut tavaksi pyytää heiltä esirukouksia jonkun aivan tietyn asian tai ihmisryhmän edestä. Tämänkin voi huomioida ikonien sijoittelussa. Myös eri ammattikunnilla on omia suojeluspyhiään: optikon työhuoneeseen sopii pyhän Paraskevan ikoni, muusikolle pyhä Cecilia ja lääkärille joku palkattaparantajista. Eläinlääkärin työhuonetta voi valvoa pyhä Blasios tai pyhä Modestos ja opettajia kaitsee pyhittäjä Johannes Sonkajanrantalainen. Lista on pitkä.

Kodin sakraaliesineet ja ”sakramentaalit”

Sakraaliesineillä viitataan usein esineisiin, joilla on jokin liturginen käyttötarkoitus. Sakramentaali-ilmaisu taas on lainaa roomalaiskatolisuudesta. Sillä tarkoitetaan esineitä ja aineellisia asioita, joilla välitetään siunausta.

Kodin sakraaliesineitä ovat esimerkiksi **risti, Raamattu, lampukka ja suitsutusastia**. Näiden kaikkien luontevin säilytys- ja käyttöpaikka on kotialttari. Lisäksi kotialttarilla voi olla ainakin tuohuksia, käspaikka/ikoniliina, sekä rukouskirja ja hetkien kirja.

Tyypillisiä sakramentaaleja, joita löytyy monesta ortodoksisesta kodista ovat

Pyhitetty vesi

Kirkosta voi viedä kotiin pyhitettyä vettä. Sitä voi nauttia lääkkeen tai vitamiinien tapaan sairastaessa ja vahvistusta kaivatessa. Jotkut nauttivat tilkan pyhitettyä vettä joka aamu tyhjään vatsaan. Sen kanssa voi nauttia pienen palan siunattua kirkkoleipää.

Kirkkoleipä

Kirkkoleipää voi leipoa kotona tai tuoda siunattua leipää kirkosta kotiin. Kuivattua leipää voi säilyttää kotialttarilla, missä se muistutaa kiittämään jokapäiväisestä leivästä. Sitä voi myös nauttia aamulääkkeenä pyhitetyn veden kanssa. Myös monia rituaalileipiä käytetään kirkkoleivän tavoin.

Siunattu öljy

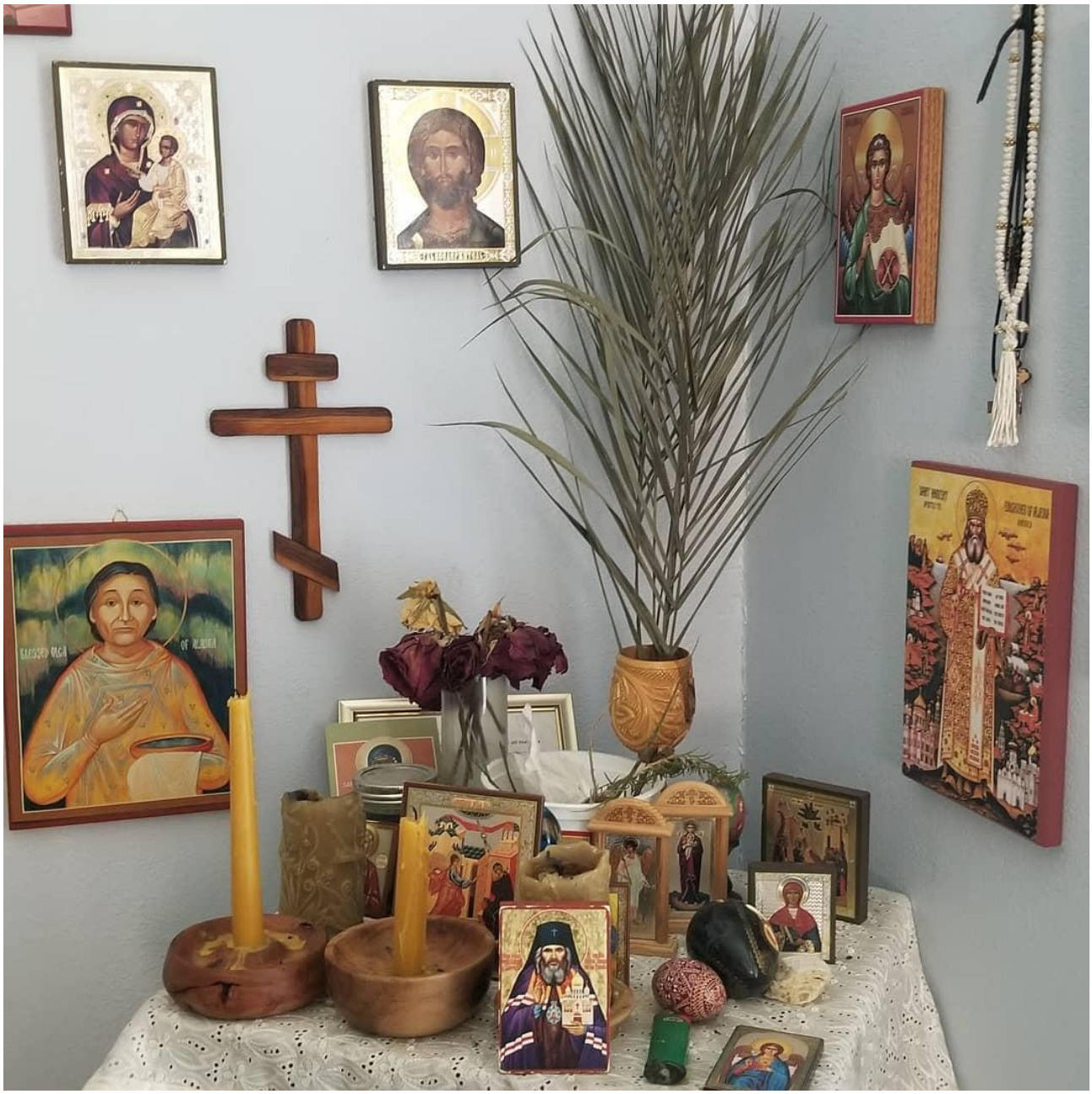
Kirkosta tai pyhiltä paikoilta saa joskus siunattua öljyä. Se on tyypillisesti lampukkaöljyä esimerkiksi pyhän ihmisen haudalla tai ihmeitätekevän ikonin äärellä palavasta rukouslampukasta. Myös kotona voi palavan lampukan öljyllä voidella itsensä ja rakkaansa, halutessaan vaikka aamuin, illoin. Tällöin voi kastaa sormensa (tai siveltimen) öljyyn ja tehdä ristinmerkin sillä otsaan tai muuhun voideltavaan kohtaan.

Rukousnauha

Langasta punottu rukousnauha, kamboskini, sisältää yleensä 33 tai sata solmua. Sitä säilytetään usein kotialttarilla tai pidetään ranteessa. Rukoillessa sitä voi käyttää apuvälineenä niin, että sormeilee solmuja ja lausuu jokaisen kohdalla rukouksen.

Siunatut kasvit

Kirkon toimituksessa siunataan monia kasveja, joita voi tuoda kotialttarillekin. Suomessa siunatut virpovitsat julistavat Kristuksen kuninkuutta Palmusunnuntaista Helatorstaihin. Myös ruusunlehtiä, basilikaa, laakerinlehtiä, yrttejä ja kukkia voidaan siunata tai käyttää kirkossa.

Kuva: Rachael Duke

Tyypillisin kasvi kotialttarilla on ehkä kirkossa siunattu palmunoksa tai palmuristi. Suomessa tätä vastaa virpovitsa. Kasvien käyttö kotialttarilla pyhittää ne, vaikkei niitä olisikaan kirkossa siunattu, sillä ne on tuotu lahjaksi Jumalalle.

Votiivit

Votiivi on uhrilahja Jumalalle. Se on rakkauden, kiitollisuuden ja kunnioituksen osoitus. Kirkoissa votiivilahjoina näkee joskus koruja ja rahaa. Joissakin maissa myydään uskoville erityisiä ”votiivilevyjä” (tamata) ja mehiläisvahasta tehtyjä votiiveja. Tuohuskin on votiivi ja katoliset kutsuvatkin kirkkokansalle myytäviä kynttilöitä votiivikynttilöiksi.

Kotialttarille voi votiiviksi tuoda vaikka kukkia.

Filakto

Filakto on amuletti. Se voi olla vaateisiin kiinnnitettävä ikoni, tai pieni ommeltu pussukka, joka kiinnitetään hakanneulalla vaatteisiin tai vaikka vauvanrattaisiin. Jotkut pitävät filaktoa taskussa tai ripustavat sen auton peiliin, sängyntolppaan tai ovenpieleen. Filakton sisällä on pieni pala jotain siunattu esinettä tai ainetta tai esim. hiekkaa pyhän ihmisen haudalta.

Amuletit usein yhdistetään taikauskoon ja jotkut ovat sitä mieltä, että ortodoksin ei tulisi kantaa sellaista. Kirkon opetus ei kuitenkaan suhtaudu asioihin näin mustavalkoisesti. Oleellista on se, mihin jotakin käytämme ja mihin se meidät johtaa. Onko amuletti taikakalu, jonka maagiset ominaisuudet suojelevat meitä, vai onko se fyysinen muistutus lihaksitulleesta, kolmiyhteisestä Jumalasta, joka lähestyy meitä hengessä ja aineessa? Amuletti ei esineenä ole sen kummempi, kuin lampukka tai rukousnauhakaan. Ratkaisevaa on se, miksi kannamme sitä mukanamme.

Kuva: Pixabay/ Satyress

Lähi-idässä suosittuja amuletteja ovat nazar (suojeleva silmä) ja hamsa, jota käyttävät muslimit, juutalaiset ja kristityt. Hamsa kuvaa kättä, joka siunaa ja suojelee. Usein amulettien sanotaan torjuvan ”pahaa silmää” mikä on toinen ilmaisu sille, että ne suojelevat. Lähi-idässä kristityt saattavat kutsua hamsaa ”Neitsyt Marian kädeksi”.

Vaikka kristitty ei ristin lisäksi tarvitsekaan muuta suojelevaa merkkiä, on amuletin kantaminen kuitenkin harmitonta. Seka nazar, että hamsa ovat myös kulttuurisia symboleja. Niitäkin voi kantaa muistutuksena Jumalan läsnäolosta ja Jumalansynnyttäjän suojelevista esirukouksista.

Kellot

Kirkonkellot julistavat Jumalan kunniaa, ilmoittavat ilosanomaa ja kertovat meille rukousajoista. Kellot siunataan tehtäväänsä ja niiden soiton uskotaan karkottavan pahaa. Kellon soitolla on myös merkattu aikaa tai paikkaa pyhäksi. Kotona kello voi olla ovessa (ks. Lasaruksen lauantai) ja niitä käytetään koristeena erityisesti jouluna. Kirkonkellojen sanotaan kuvaavan enkeleitä.

Kuva: Pixabay/ manfredrichter

Roomalaiskatolisessa kirkossa soitetaan kelloa ehtoollislahjoja pyhitettäessä. Kellon soitto kuvaa Pyhän Hengen laskeutumista pyhien lahjojen päälle.

Pyhien esineiden käyttö

Sakramentaaleja käytetään ulkoisesti ja sisäisesti, ihmisten, eläinten, paikkojen ja asioiden siunaamiseen, sekä vahvistukseksi ja parannukseksi. Ne ovat Jumalan armon aineellisia välikappaleita. Kristinusko on lihaksitullutta uskoa. Se ei ole pelkästään sydämen ja ajatusten, ei ideoiden ja tunteiden usko, vaan usko joka silmillä nähdään, korvilla kuullaan, joka maistetaan ja haistetaan ja kaikilla teoilla ja toiminnalla eletään todeksi aineellisesti ja lihallisesti.

Sakramentaalien jokapäiväinen käyttö tekee Jumalan aineellisesti läsnä olevaksi arjessamme. Pyhitetyn veden, vehnän, öljyn ja viinin kautta myös luomakunta lähestyy modernia ihmistä ja herättää meidät huomaamaan, että elämme edelleen riippuvuussuhteessa siihen maahan, josta saamme leipämme, ja josta meidätkin on muovattu. Maatalouskulttuurissa siunattiin siemenvilja

ja -taimet, pellot, kylvö, kotieläimet ja uutishedelmät, joista parhaat tuotiin lahjaksi Jumalalle. Vaikka monet toimitukset ovat jääneet pois käytöstä, on niistä kaikuja edelleen kirkkovuoden kierrossa.

Voiko maallikko siunata?

Siunaus ei ole taikatemppu. Kun jotain siunataan, se pyhitetään Jumalalle ja kannetaan Hänelle lahjana. Siunaaminen tekee maailmasta meille sakramentin. Siunaustoimitus tekee siunauksen meille aistein havaittavaksi, mutta se tulisi ymmärtää alkupisteenä. Pyhittyminen tapahtuu, kun käytämme siunausta tarkoituksenmukaisesti.

Jokainen kastettu ja mirhalla voideltu ortodoksi kuuluu kuninkaalliseen papistoon ja hänen tehtävänsä on siunata ja pyhittää luomakuntaa. Me voimme, ja meidän tulisikin, siunata ateriamme, matkamme, kättemme työt, ja kaiken eletyn aikamme. Tämä siunaus tapahtuu rukouksella ja ristinmerkillä, mutta myös kodin rituaaleilla sekä elämällä kristittynä maailmassa. Nämä keinot ovat kaikki maallikon saavutettavissa.

Kun siis pohdit, onko jokin esine tai asia asianmukaisesti siunattu, mieti mihin, miten ja miksi olet sitä käyttänyt? Jos esine on erotettu rukouskäyttöön ja välittämään siunausta, se on silloin pyhitetty.

Miten pyhät esineet hävitetään?

Kaikki jumalanpalveluskäytössä ja rukouskäytössä ollut tulisi hävittää arvokkaasti. Tämä koskee kaikkea aineellista, mikä on omistettu Jumalalle, mukaan lukien kotialttarin uhrilahjat. Käytännössä tapoja on kolme: syöminen, hautaaminen ja polttaminen. Kompostointikin voi olla sopivaa, jos kompostimulta käytetään esim. kasvimaahan.

Jos esineet poltetaan, tulee tuhka sirotella sellaiseen paikkaan, missä se maatuu, eikä sen päältä kävellä.

Vaikeampi kysymys on palamattomien esineiden hävittäminen. Joskus niitä on muurattu talon perustuksiin. Tänä päivänä kierrättämistä voi varmaankin pitää tarpeeksi arvokkaana, sillä materiaali pääsee uusiokäyttöön, eikä kuormita ympäristöä.

Kodin pyhittäminen

Koti pyhittyy, kun sen asukkaat rukoilevat ja palvelevat Jumalaa ja lähimmäistään. Lisäksi kotia pyhitetään liturgisesti, sekä kansanperinteen rituaaleilla.

Papin toimittama kodinpyhitys

Uuteen kotiin muutettaessa, tai vaikka remontin valmistuessa voidaan toimittaa kodinpyhitys. Pappi toimittaa pienen vedenpyhityksen, ja vihmoo kodin ja sen asukkaat. Toimituksessa muistellaan eläviä ja kuolleita, joten papille voi antaa listan elävistä ja edesmenneistä rakkaistaan.

Kodinpyhitys on periaatteessa vuotuisin toimitettava ja kuuluu Teofanian juhla-aikaan. Suomessa vuotuisesti toimitettava kodinpyhitysperinne on valitettavasti jäänyt unholaan. Kodinpyhityksen voi myös toimittaa esim. nimipäivänä.

Kodin voi myös itse säännöllisesti pyhittää suitsuttamalla tai vihmomalla. Tämän voi tehdä vaikka aina juhlan tai sunnuntain aattona, vigilian alkaessa.

Kodinpyhitys kansanperinteessä

Ensiastujan perinne on itäeurooppalainen kodinpyhitysperinne, joka liitetään jouluun tai uuteenvuoteen. Monet harjoittavat sitä nykyään myös uuden kirkkovuoden alkaessa. (Ks. 1.9.)

Pyhän tulen tuominen kotiin kirkosta kuvaa Kristuksen valkeuden tuomista kotiin. Se liitetään Pääsiäiseen tai Kynttiläpäivään.

Siunattujen esineiden ja aineiden sijoittaminen ulko-oveen, ovenpieleen, sängyntolppaan tai patjan alle, kodin nurkkiin, ikkunalle tai kotialttarille on kodin pyhittämistä. Tämä tapaa harjoitetaan lukuisina kirkkovuoden juhlina.

Vieraanvaraisuus pyhittää myös kodin. Avatessamme kotimme oven läheisellemme, avaamme sen itse Kristukselle.

> Älkää unohtako osoittaa vieraanvaraisuutta, sillä jotkut ovat yösijan antaessaan tulleet majoittaneeksi enkeleitä. (Hepr. 13:2)

Kodin henki

Ikonit ja sakraaliesineet kuuluvat ortodoksiseen kotiin, mutta ne eivät tee kodista ortodoksista. Sen tekevät rauha, ilo ja rakkaus. Kirkon tulisi olla paikka, ja jossa saa olla oma itsensä ilman suorittamista tai tuomitsemista. Kodin tulisi tässäkin pyrkiä toisintamaan kirkon ilmapiiriä.

Kristillinen koti on paikka, jossa vallitsevat kristilliset arvot ja missä pyritään viljelemään kristillisiä hyveitä. Lempeys, anteeksianto, kiitollisuus, toisten palveleminen ja omastaan jakaminen – nämä tekevät kodista ortodoksisen.

Uudenvuodenperinteitä maailmalta

12 pyöreää hedelmää

Filippiinellä asetetaan uuden vuoden kunniaksi 12 erilaista, pyöreää hedelmää pyöreälle vadille. Hedelmät tuovat siunausta jokaiselle alkavan vuoden 12 kuukaudelle.

12 pyöreän tai pyöreähkön hedelmän löytäminen joulukuussa suomalaisesta ruokakaupasta on haaste. Se on myös ekologisesti arveluttavaa … perinnettä voi varmaankin soveltaa ostamalla vaikka 12 omenaa.

12 viinirypälettä keskiyöllä

Espanjassa ja latinomaissa syödään 12 viinirypälettä keskiyöllä, kun kello lyö 12 kertaa. Jokaisella lyönnillä syödään yksi viinirypäle. Niiden lukumäärä ja muoto kuvaavat vuoden kiertoa. Jokaisen viinirypäleen kohdalla voi toivoa.

Rahaa muistuttavat ja pyöreät ruuat

Italiassa on perinteisesti syöty uuden vuoden aattona ruokia, jotka muistuttavat seteleitä tai kolikoita: kaalia, linssejä ja makkaransiivuja.

Monissa kulttuureissa syödään uutena vuotena pyöreitä ruokia. Ympyrän muoto muistuttaa vuodenkierrosta ja elämän kiertokulusta. Esimerkiksi pitsa ja donitsit käyvät mainiosti.

Appelsiinien siunaaminen

Singaporessa katolinen kirkko siunaa appelsiinejä kiinalaisena uutena vuotena (tammi-helmikuussa). Appelsiinit kuuluvat kiinalaiseen uuteenvuoteen ja katolinen kirkko on pyhittänyt tämän kulttuurisen perinteen.

Onnen toivotus uuteen vuoteen

Hyvä vuoden ja hyvä onnen toivotukset kuuluvat uuteenvuoteen. Hyvän onnen symboleita ovat mm. hevosenkenkä, neliapila, leppäkerttu ja sika.

Kuva: Pixabay

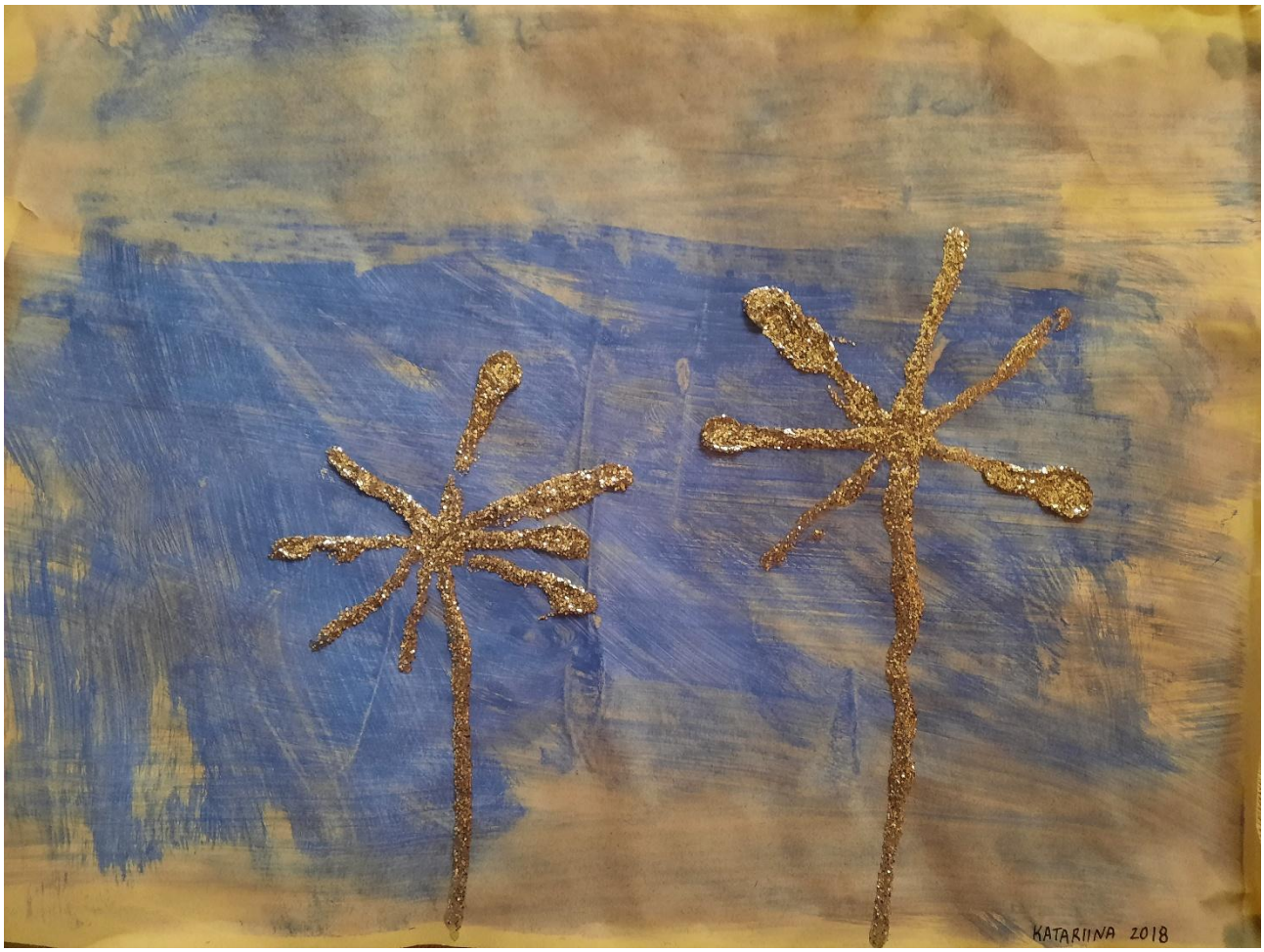
Jos granaattiomena on onnen ja hedelmällisyyden symboli Lähi-idässä, on länsimaissa sialla vastaava asema. Sika kuvaa vaurautta ja siunausta, mutta myös muutosta.

Pakkasukko

Kreikassa pyhä Basileios tuo uudenvuodenpäivänä lahjoja. Venäjällä ja entisissä Neuvostoliiton maissa lahjoja tuo uudenvuodenpäivänä Pakkasukko, slaavilainen mytologinen hahmo.

Ilotulitukset

Rituaalisten tulien polttaminen on kuulunut vuoden nivelkohtiin. Tuli puhdisti menneen ja tuhka ravitsi tulevaa. Ilotulitukset voivat hyvinkin olla perua uudenvuodentulista, joita on esikristillisinä aikoina poltettu mm. talvipäivänseisauksena. Suomessa tulia poltettiin erityisesti kekrinä

Uudenvuoden virpominen Bulgariassa ja Romaniassa

Virpominen on tapa toivottaa siunausta, onnea ja kasvua uuteen vuoteen. Roomalaisen ajanlaskun mukaan maaliskuu oli vuoden ensimmäinen kuukausi, sillä se aloitti uuden maatalousvuoden. Kristityille uusi vuosi alkoi pääsiäisestä.

Bulgariassa ja Romaniassa virvotaan uuden vuoden päivänä. Tapa muistuttaa hyvin paljon karjalaisortodoksista virpomisperinnettä. Koristellulla oksalla piiskataan toista kevyesti, lausutaan virpoloru, ja saadaan palkka. Palkka on ennen ollut pala joululeipää, pähkinöitä tai hedelmä. Nyt se on tyypillisesti makeisia ja rahaa.

Survakane

Bulgariassa virpomisperinteen nimi on Survakane ja virpovitsa on Survaknitsa. lapset virpovat vanhempiaan, kummejaan ja isovanhempiaan, tai kiertävät virpomassa koko kylän.

Survaknitsa on phi-kirjaimen muotoinen (**Φ**). Se koristellaan värikkäillä nauhoilla, makeisilla, kolikoilla, popkorneilla yms.

Perinteisesti virpomiseen osallistuvat kaikki kylän 5–13-vuotiaan lapset. Vanhin tyttö johtaa joukkoa.

Kuva: Wikimedia Commons / Vassia Atanassova

Sorcova ja Semanatul Romaniassa

Romaniassa virpomisperinteen nimi on Sorcova. Sorcovan virpovitsassa tulee olla elämää. Se on joko vihreä havupuun oksa tai sitten Andreaanpäivänä sisään otettu, kukkiva hedelmäpuun oksa (ks. 30.11.)

Romaniassa uuden vuoden perinteisiin kuuluu myös ”jyvien kylväminen”, semanatul. Jyvien heittäminen toisen päälle on yhdenlaista virpomista sekin. Sillä toivotetaan terveyttä ja hyvää onnea uudelle vuodelle. Alun perin ”kylväjät” heittelivät viljaa talon ympärille, nykyään lähinnä heitetään kynnyksen yli asukkaiden päälle. Ennen vanhaan jyvät saatettiin kerätä ja viedä talliin, navettaan tai pellolle.

Länsimaissa semanatul-perinnettä vastaa riisin heittäminen häissä.

Kuva: Wikimedia Commons/ Nicolae Ionescu

Superhelppo tapa juhlistaa vuoden vaihtumista on laittaa kuohuviinilasiin 12 viinirypäletttä ja tähtisadetikku. Tikun voi sytyttää keskiyöllä ja syödä rypäleet. Sen jälkeen voikin leikata vasilopitan.

Ortodoksiset vuosikalenterit

Ortodoksisten nuorten liitto myy julistekalenteria, Lintulan luostari perinteistä seinakalenteria, ja Valamon nettikaupasta voi ostaa ortodoksisen taskukalenterin.

Etusivu :: Ortodoksisten nuorten liitto ONL ry

- Lintulan Pyhän Kolminaisuuden luostari

Valamon luostarin kauppa Tuohus – ikoneita, tuohuksia ja lahjatavaroita

Kirkon sivuilta voi myös seurata kirkkokalenteria.

Uuden vuoden rukous

Miten tahansa otat uuden vuoden vastaan, muista rukous. Sillä pyhität kaikki perinteet.

Oi kaikkien luotujen Luoja, sinun vallassasi ovat aikakaudet ja aika.
Siunaa, oi Herra, hyvyydelläsi tämänkin vuoden kierto,
varjele rauhassa maatamme ja kansaamme
ja pelasta meidät Jumalansynnyttäjän esirukouksien tähden.

Tropari, 2. säv.

Korkeuksissa asuva Kristus Kuningas,
kaikkien näkyväisten ja näkymättömäin Luoja ja Rakentaja,
sinä olet luonut päivän ja yön, aikakaudet ja ajan.
Siunaa nyt alkavan vuoden kierto
ja varjele ja suojaa rauhassa maatamme ja kansaamme, oi ylen armollinen.

Kontakki, 2. säv.

Uuden vuoden rukous pyhän Basileios Suuren liturgiasta

Herra, huolehdi meistä ihmisrakkaudessasi, ilmoita itsesi armosi runsaudessa. Anna meille suotuisia ja hyviä säitä, lahjoita hiljaisia sateita maan kantaa hedelmää, siunaa hyvyydelläsi vuoden kierto. Hillitse kirkkokuntien riidat, hajota pakanallinen pimeys, torju Pyhän Henkesi voimalla harhauskoisten hyökkäykset. Ota meidät kaikki valtakuntaasi. Tee meidät valon ja päivän lapsiksi. Lahjoita meille rauhasi ja rakkautesi, Herra, meidän Jumalamme, sillä sinä olet kaiken meille antanut.

Vihkosen laati Maura Ihatsu

Kreditoimattomat kuvat Maura Ihatsu